Generálmajor Ing. Lubomír Tůma

VELENÍ ŽENIJNÍMU VOJSKU

Ženijní zabezpečení obranné operace frontu (armády) je organizováno s cílem vytvořit pomocí ženijních sil a prostředků podmínky pro ničení útočících vojsk nepřítele, pro udržení určených prostorů obranného pásma s důležitými objekty a pro získání času i ušetření sil k následujícímu přechodu do protiútoku.

Ženijní zabezpečení obranné operace obsahuje zabezpečení operačních úkolů, které plní front (armáda) v operaci. Jeho organizace je uskutečňována štábem frontu a náčelníkem ženijního vojska na základě rozhodnutí velitele, jeho pokynů a nařízení hlavního velitele na válčišti.

Náčelník ženijního vojska se zpravidla zúčastňuje při přípravě zámyslu obranné operace. Při tom musí být připraven podat informaci o otázkách, které zajímají velitele (charakter terénu, výhodné čáry pro budování obrany, systém zátarasů atd.).

Hlavními úkoly ženijního zabezpečení obranné operace jsou: ženijní budování pásma obrany, zřízení systému zátarasů, příprava sítě cest pro manévr vojsk a zřízení přepravišť přes vodní toky. V závislosti na situaci mohou být mezi hlavní úkoly zahrnuty i jiné.

Současně se stanovením hlavních úkolů ženijního zabezpečení připravuje náčelník ženijního vojska rozpočet času na jejich splnění, na plánování, stanovení úkolů, organizaci součinnosti a provedení kontroly. V zámyslu ženijního zabezpečení obranné operace stanoví ještě směry soustředění hlavního úsilí druhů vojsk a ženijního vojska při ženijním budování obranných pásem svazů (svazků) prvního sledu a k přípravě armádního a frontových obranných pásem, příčných postavení a zřizování operačních zátarasů na nejpravděpodobnějším směru útoku hlavního uskupení nepřítele.

V připravovaných návrzích veliteli frontu (armády) k přijetí rozhodnutí náčelník ženijního vojska zhodnotí možné způsoby překonání vlastních zátarasů nepřítelem, směry a prostory možného minování nepřítelem na dálku. Dále navrhne pořadí, způsoby a dobu plnění hlavních úkolů ženijního zabezpečení při přípravě i při vedení obranné operace.

V období přípravy rozhodnutí náčelník ženijního vojska bude pracovat ve skupině plánování jaderného a palebného ničení nepřítele, kde připravuje návrhy na použití ženijních zátarasů (včetně prostředků minování na dálku) a na zabezpečení ochrany a manévru vojsk, která se zúčastní jaderného a palebného ničení nepřítele.

Na základě rozhodnutí velitele a jeho pokynů k ženijnímu zabezpečení zpracovává rozhodnutí k ženijnímu zabezpečení obranné operace, připravuje nařízení k ženijnímu zabezpečení svazů (svazků) a bojová nařízení ženijním svazkům a útvarům a přistupuje ke zpracování plánu ženijního zabezpečení obranné operace frontu (armády) na mapu i s přílohovou částí.

Náčelník a štáb ženijního vojska se podílí na zpracování operační části plánu obranné operace a také plánů součinnosti, operačního maskování, ochrany proti zbraním hromadného ničení, palebné protipřípravy, provedení frontového protiúderu a jiných dokumentů.

Plánování ženijního zabezpečení operace náčelník a štáb ženijního vojska provádí v těsné součinnosti s operační správou (oddělením) a podle jednotlivých úkolů ženijního zabezpečení s odpovídajícími náčelníky druhů vojsk, speciálních vojsk a služeb.

Úkoly ženijního zabezpečení plní všechny druhy vojsk, speciálních vojsk a útvary týlu. Ženijní vojsko se v obranné ope-

raci používá ke splnění nejsložitějších úkolů ženijního zabezpečení. K vytvoření ženijních zátarasů, k ženijnímu budování obranných pásem, k přípravě cest pro manévr vojsky a přeprav přes vodní překážky, budování míst velení aj. Hlavní úsilí ženijního vojska v obranné operaci se soustřeďuje na předpokládaném směru hlavního úderu nepřítele.

Při vytváření uskupení ženijního vojska se k posílení armád (divizí) prvního sledu, působících na předpokládaném směru hlavního úderu nepřítele, vyčleňují především ženijní a ženijní opevňovací útvary a jednotky. Ostatní útvary a svazky ženijního vojska budou použity, převážně centralizovaně, ke splnění frontových (armádních) úkolů, v pohyblivých odřadech zatarasovacích a v ženijní záloze.

Součinnost ženijního vojska s druhy vojsk organizuje velitel a štáb frontu (armády), mezi svazky a útvary ženijního vojska náčelník ženijního vojska. Součinnost je uskutečňována v terénu, popřípadě na jeho modelu (plastickém stole) nebo na mapách.

Pro řízení svazků a útvarů ženijního vojska, vyčleněných ke splnění jednoho společného úkolu (budování obranných pásem, budování sítě cest, zřizování přeprav přes široký vodní tok aj.) je vhodné vytvářet operační skupiny.

Spojení náčelníka ženijního vojska se svazky, útvary a odřady ženijního vojska je zabezpečeno spojovací soustavou frontu.

Při organizaci ženijního technického zabezpečení obranné operace se předpokládá intenzívní nasazení zemních strojů, prostředků pro výrobu konstrukcí objektů polní obrany, elektrocentrál a prostředků pro mechanizované kladení minových polí.

Závažným úkolem náčelníka ženijního vojska bude organizace přísunu ženijní munice a konstrukcí opevňovacích objektů průmyslové výroby z frontových ženijních skladů do vojsk. Silami ženijního vojska se může organizovat výroba různých ženijních konstrukcí s využitím materiálu z místních zdrojů i místních průmyslových podniků.

Možný rozsah budování míst velení

Pro zabezpečení životnosti míst velení mají mimořádný význam ženijní úpravy terénu. Podmínky, za kterých bude ženijní zabezpečení míst velení realizováno, ovlivňuje řada faktorů, které působí na rozsah i kvalitu plněných úkolů. **Jsou to:**

— organizační struktura,
— složení a vybavení jednotlivých míst velení,
— možnosti prostředků průzkumu a ničení nepřítele,
— četnost přemísťování a způsoby rozvinování míst velení.

Z hlediska konkrétních podmínek má rozhodující úlohu činnost nepřítele, charakter terénu a objektů v prostorech rozvinutí míst velení, množství, druh a stav vyčleněných sil a prostředků a časové možnosti budování jednotlivých míst velení, požadovaný stupeň přímé ochrany, roční doba, povětrnostní podmínky atd.

Ženijní zabezpečení míst velení zahrnuje tato opatření: ženijní průzkum prostoru rozvinutí, odtarasení prostoru, úpravu přístupových cest, budování ochranných staveb, výrobu a rozvod elektrické energie, těžení a úpravu vody.

Důležitým požadavkem ženijního budování je, aby nové místo velení bylo již při zaujímání štábem ženijně připraveno a zabezpečeno. Tento požadavek plyne z toho, že po zaujetí místa velení již nemůžeme uskutečnit rozsáhlejší ženijní opatření, zejména zemní práce, aniž by nebyla narušena činnost štábu. Proto musí být prováděno skrytě s přesným respektováním všech požadavků maskování. Cesty v prostorech míst velení musí být okružní se zabezpečním jednosměrného provozu.

Ženijní budování obsahuje zřízení úkrytů pro práci, odpočinek a ochranu osob polního velení, úkryty pro ochranu osob zabezpečovacích jednotek. Dále jsou to ještě kryty pro automobily, spojovací uzly a jiné zabezpečovací útvary a jednotky, vybudování přístávacích ploch pro vrtulníky a okopy pro obranu místa velení.

Požadavky na životnost ukazují, že odolnost nejdůležitějších objektů na VS, ZVS a TVS frontu musí dosahovat až 0,5 MPa. Takové odolnosti se dosahuje vybudováním skládacích úkrytů ze železobetonových prvků nebo oceli (typu ÚŽ-6, ÚP-82). Při ženijním budování míst velení je nutné především budovat objekty pro středisko bojového velení, dále část úkrytů pro ostatní skupiny a úkryty pro nejdůležitější části spojovacího uzlu. Celkem na VS frontu je potřeba zřídit do 40 úkrytů, okolo 100 ochranných okopů a do 150 krytů pro speciální vozidla a rádiové stanice. Takový objem prací jednotky ženijního praporu budování míst velení, posílené dvěma rotami manuálních pracovníků mohou splnit za 3 až 4 dny. Objekty prvního pořadí mohou vybudovat za 12 hodin ve středně kopné zemině.

Na ZVS se může v prvém pořadí zřídit 20 % toho množství objektů, které se zřizuje na VS. Takový objem prací jedna ro-

ta budování míst velení, posílená jednou rotou manuálních pracovníků může splnit za 1 až 1,5 dne. K tomu, aby mohlo ZVS následovně přijmout celou sestavu VS, množství objektů na ZVS je nutné zvětšit dva až třikrát, což předpokládá vyčlenit doplňkové síly a prostředky pro jeho dobudování.

Současně s budováním VS a ZVS je prováděno budování TVS.

Podle plánu operačního maskování je možné zřizovat i klamná místa velení frontu i armád, k čemuž jsou vyčleňovány nezbytné síly a prostředky.

Pro první operaci jsou místa velení svazů i svazků budována již v době míru s využitím podzemních objektů, objektů z monolitického železobetonu nebo z železobetonových dílů, které zabezpečují odolnost 0,5 až 1 MPa. Přitom musí být zajištěna opatření k jejich skryté stavbě, ošetřování a využívání.

Úloha náčelníka ženijního vojska a jeho štábu

Organizace velení ženijnímu vojsku musí zabezpečit:

— vysoký morálně politický stav ženijního vojska a jeho stálou bojovou pohotovost ke splnění úkolů ženijního zabezpečení operace,

— nepřetržitý sběr údajů o situaci a její vyhodnocování,

— plánování ženijního zabezpeční operace a stanovení úkolů,

— řízení přípravy vojsk ke splnění úkolů ženijního zabezpečení v období příprav i v průběhu obranné operace,

— udržování trvalé součinnosti mezi svazky a útvary a se zabezpečovacími vojsky,

— technické a materiální zabezpečení při přípravě a vedení operace,

— kontrolu plnění úkolů ženijního zabezpečení a poskytnutí pomoci podřízeným vojskům a štábům.

Úspěšné splnění těchto úkolů je možné pouze při vytvoření odpovídajícího systému velení ženijnímu vojsku za širokého využití technických prostředků.

Pro velení ženijnímu vojsku a organizaci ženijního zabezpečení v operacích náčelník ženijního vojska frontu (armády) využívá prostředky spojení a prostředky automatizace velení. Prostředky pro získávání údajů o situaci jsou nezbytné jak pro plánování ženijního zabezpečení operace, tak i k velení ženijnímu vojsku a k řízení podřízených náčelníků ženijního vojska v průběhu operace.

Údaje o ženijních opatřeních nepřítele, o stavu terénu v prostorech předpokládaného plnění úkolů jsou získávány orgány ženijního průzkumu, které jsou vybavené komplexními prostředky průzkumu. Kromě toho využívají zprávy, získávané pomocí leteckého snímkování, radiotechnických prostředků a také od vševojskových průzkumných orgánů.

Údaje o stavu ženijního vojska náčelník ženijního vojska získává formou hlášení podřízených velitelů a náčelníků ženijních vojsk technickými pojítky nebo kontrolou plnění úkolů na místě osobně, popř. důstojníky svého štábu. Ke zjišťování stavu u podřízených vojsk mohou být využívány také vrtulníky.

Spojovací prostředky jak z hlediska taktico-technických možností, tak i z hlediska množství musí zabezpečit vytvoření samostatné sítě náčelníka ženijního vojska a v případě potřeby i organizaci samostatných rádiových směrů k řízení ženijních útvarů a svazků, které plní takové úkoly, jako jsou ničení objektů operačního nebo strategického významu, ničení objektů v zataraseném prostoru aj.

Ke zpracování informací a k provádění propočtů a kalkulací se využívají: výpočetní technika štábu frontu (armády), kalkulátory, výpočetní pomůcky, pravítka, tabulky, grafy, nomogramy a jiné prostředky a pomůcky.

Velení ženijnímu vojsku v operaci se organizuje v souladu s plánem ženijního zabezpečení operace.

Velitelé svazů uskutečňují řízení ženijního vojska zpravidla prostřednictvím náčelníků ženijních vojsk a jejich štábů. Když je náčelník ženijního vojska na VS nebo na jednom z jeho prvků, organizuje spolu s velitelem kontrolu plnění úkolů ženijního zabezpečení u vojsk; informuje velitele o stavu jejich plnění a dává návrhy k organizaci ženijního zabezpečení v závislosti na konkrétní situaci. Na základě rozhodnutí a pokynů velitele organizuje splnění úkolů ženijního zabezpečení.

Na hlavním směru v pásmu frontu velení ženijnímu vojsku a řízení ženijního zabezpečení zpravidla uskutečňuje osobně náčelník ženijního vojska. Na vedlejších směrech je možné k řízení organizovat operační skupiny ze štábu ženijního vojska frontu s využitím jednoho z velitelských stanovišť svazku nebo útvaru ženijního vojska, který plní úkoly v daném prostoru a má nezbytné prostředky pro spojení.

Velení ženijnímu vojsku při přechodu z mírového na válečný stav

Činnost ženijního vojska bude především ovlivňována: lhůtami bojové a mobilizační pohotovosti útvarů a svazků ženijního vojska, místy jejich dislokace, stupněm připravenosti a sladěnosti těchto útvarů k plnění úkolů podle jejich bojového předurčení, stavem a rozsahem uskutečněných ženijních opatření na teritoriu již v době míru.

Při nenadálém napadení nebude ještě značná část ženijního vojska armádního a frontového kompletu schopna splnit plánovaná opatření v předpokládaných časech. Svazky a útvary ženijního vojska budou nuceny provádět mobilizaci a přesuny do prostorů bojové činnosti postupně, v závislosti na době dosažení plné bojové pohotovosti v prostorech zmobilizování. Přitom mobilizace a přesuny vojsk do operační sestavy budou narušovány jak údery vysoce přesných zbraní, tak i letectvem, bojovou činností vzdušných výsadků a diverzních jednotek nepřítele.

Na základě těchto poznatků je nutné již v období zvýšeného ohrožení zabezpečit postupné a skryté mobilizační rozvinování vybraných útvarů ženijního vojska (ženijních, ženijních zatarasovacích, ženijních opevňovacích a maskovacích), potřebných k ženijnímu zabezpečení odražení agrese.

Svůj význam pro zabezpečení přípravy prvních obranných operací mají i ženijní opatření operační přípravy státního území, která jsou prováděna již v době míru. Patří k nim budování ochranných staveb na místech velení a ve vybraných prostorech bojového rozmístění vojsk, příprava a údržba komunikací ve vyhražených prostorech a budování přepravišť na vybraných řekách, údržba vybudovaných objektů polní obrany, stálých lehkých a stálých těžkých opevnění, budování stálých zařízení pro ničení na komunikacích a údržba vyčleněných zdrojů pitné vody pro potřebu vojsk.

Celkový proces řízení a organizování ženijního zabezpečení první obranné operace ovlivní především faktor času. Proto je nutné, aby náčelník ženijního vojska kromě sledování vývoje situace na frontě znal jak počet, tak i bojeschopnost ženijních útvarů a svazků.

Velení ženijnímu vojsku při odrážení agrese

Při vedení obranné operace jsou plněny úkoly ženijního zabezpečení ničení nepřítele na dalekých přístupech, při jeho odražení před předním okrajem obrany a v hloubce a při zničení nepřítele, který se vklínil do naší obrany.

Základním úkolem ženijního zabezpečení ničení nepřítele na dalekých a bližších přístupech k obraně je zřizování ženijních zátarasů. Cílem jejich použití je ztížení manévru a snížení tempa pohybu vojsk nepřítele, znemožnit mu zaujetí výhodných prostorů k soustředění útočného uskupení, způsobit mu ztráty na živé síle a technice, ale i psychologické škody. Přitom budou používány prostředky minování na dálku letectva a dělostřelectva, kterými může být front posílen v rámci koaličního strategického svazu.

Prostředky minování na dálku letectva je možné použít i na nedostatečně prověřené pohyblivé cíle nepřítele v jeho taktické i operační hloubce. Prostředky dělostřelectva na zjištěné cíle v taktické hloubce nepřítele (do 30 km). Dělostřelecké prostředky mohou být použity v libovolném počasí bez ohledu na stav protivzdušné obrany nepřítele.

Návrhy na použití prostředků minování na dálku připravuje náčelník ženijního vojska, velitel letectva a velitel RVD frontu při práci ve skupině jaderného a palebného ničení. Po vyhlášení rozhodnutí velitele frontu na operaci stanoví odpovídající velitelé úkoly letectvu a dělostřelectvu k použití prostředků minování na dálku.

Hlavními úkoly ženijního zabezpečení odražení útoku, udržení stanovených čar (prostorů), a zabránění průlomu nepřítele do hloubky obrany jsou:

— narůstání hustoty ženijních zátarasů na zjištěných směrech útoku nepřítele,

— zdokonalování ženijního budování pásma obrany frontu,

— příprava a údržba sítě cest pro manévr vojsky a přepravišť přes vodní toky.

Narůstání hustot zátarasů začíná od zabezpečovacího pásma a dále v závislosti na pronikání vojsk nepřítele do hloubky obrany na směrech jeho úderu. K tomu se vyčleňují především pohyblivé odřady zatarasovacích pluků, divizí a armád prvního sledu, speciálně k tomu účelu vyčleněné ženijní útvary a také prostředky minování na dálku. V hloubce se dosahuje zvýšení hustoty zatarasení zřizováním minových polí, ničením cest, zřizováním uzlů zátarasů a ničením důležitých objektů.

Vytvoření systému zátarasů v pásmu frontu řídí náčelník ženijního vojska frontu. Zvláštní pozornost při přípravě návrhů na použití zátarasů věnuje otázkám organizace součinnosti s velitelem letectva a RVD frontu.

Náčelník ženijního vojska vede výkaz všech zátarasů zřízených v pásmu obrany frontu a organizuje informaci vojsk o zřízených zátarasech v jejich pásmech (úsecích, rajónech) bojové činnosti včetně minových polí zřízených prostředky minování na dálku.

Zdokonalování ženijního budování pásma obrany frontu se provádí všemi vojsky frontu po celou dobu vedení operace a zejména na směru hlavního úderu nepřítele. Jestliže některé svazky druhého sledu dostanou úkol k odražení útoku nepřítele z ženijně nevybudovaných čar, je nezbytné při stanovení úkolů uvažovat tak, aby po zaujetí stanovených čar měla vojska čas na jejich ženijní budování nejméně v objemu prací prvního pořadí.

Při vedení obranné operace raketová a protiletadlová raketová vojska mohou zaujmout dříve připravené záložní prostory. V takovém případě, pro budování nových záložních prostorů, bude účelné posílit je ženijními opevňovacími jednotkami.

Příprava a údržba sítě cest a přeprav přes vodní překážky se v pásmu frontu uskutečňuje s cílem zabezpečit manévr vojsky v pásmu armád prvního sledu a v hloubce obrany frontu. V pásmu obrany armád prvního sledu je tento úkol plněn jejich silami. Pro manévr svazky druhého sledu frontu, zaujímajících obranu v pásmech obrany armád, jsou využívány cesty, které již jsou vybudované v jejich pásmech obrany. K údržbě těchto cest na dobu přesunu druhého sledu frontu je možné použít ženijní silniční a pontonové útvary frontové podřízenosti.

Zničení nepřítele, který se vklínil do naší obrany, je možné uskutečněním armádního a frontového protiúderu. **Při tom hlavními úkoly ženijního zabezpečení jsou:** rozšíření systému ženijních zátarasů na směrech vklínění uskupení nepřítele, ženijní budování čar zasazení k provedení protiúderů, příprava a údržba cest a přeprav pro přesun a rozvinutí vojsk provádějících protiúder, zřízení průchodů v zátarasech nepřítele na cestách přesunu a na čarách rozvinování, přikrytí boků při jejich rozvinování k provedení protiúderů.

Náčelník ženijního vojska frontu je povinen včas vyhodnotit situaci v ženijním zabezpečení a předložit veliteli frontu své návrhy k organizaci ženijního zabezpečení frontového protiúderu.

Při organizaci součinnosti prováděné velitelem frontu věnuje náčelník ženijního vojska zvláštní pozornost splnění úkolů ženijního zabezpečení přesunu a rozvinování vojsk druhého sledu frontu. Organizace součinnosti k otázkám zřízení ženijních zátarasů je uskutečňována v průběhu přípravy plánu komplexního ničení nepřítele k provedení frontového protiúderu.

Situace v pásmu obrany frontu v době přijetí rozhodnutí k provedení frontového protiúderu může být značně složitá. Směr protiúderu a čáry rozvinování druhého sledu frontu mohou být určeny teprve v rozhodnutí velitele frontu. Proto náčelník ženijního vojska musí včas vytvořit takové uskupení ženijního vojska, které by mohlo zabezpečit libovolnou variantu provedení protiúderu.

Ženijní silniční svazky je třeba rozmístit v blízkosti druhého sledu a musí být připraveny v pohotovosti organizovat údržbu cest a přeprav nebo je vybudovat na novém směru. Pontonové svazky (útvary) je přitom vhodné rozmísťovat v blízkosti širokých a středních řek a mít je v pohotovosti k provedení manévru na dříve připravené nebo na nové směry. Ženijní zálohu je také vhodné rozmísťovat v blízkosti druhého sledu.

Po vyhlášení rozhodnutí velitele frontu náčelník ženijního vojska zpracovává plán ženijního zabezpečení protiúderu, připravuje nařízení pro ženijní zabezpečení armádám prvního a druhého sledu a vydá bojová nařízení ženijnímu vojsku frontové podřízenosti.

Řízení ženijního zabezpečení frontového protiúderu uskutečňuje náčelník ženijního vojska z toho místa, na kterém se nachází velitel frontu. Na tento časový úsek se může ve frontu vytvářet pomocné velitelské stanoviště.

□

Praxe vojsk potvrzuje, že stále nejsou doceněny otázky velení při použití všech druhů zátarasů, normy pro budování obrany, otázky maskování a ochrany proti vysoce přesným zbraním nepřítele a možnosti nepřítele v provádění minování na dálku na naše druhé sledy a zálohy operačních stupňů.

Proto při všech VŠC a taktických cvičeních s vojsky je zapotřebí procvičovat součinnost při zatarasování a odtarasování při vedení bojové činnosti v zatarasených prostorech a řešit otázky ženijního budování čar, postavení vojsk a jejich prostorů soustředění a míst velení.